

Posudok habilitačnej práce

Autorka habilitačnej práce: Mgr. PaedDr. Erika Jurišová, PhD.

Názov habilitačnej práce: *Vývinová funkčnosť extrémne nezrelých novorodencov z pohľadu expertného a rodičovského posúdenia v ranom veku.*

Oponentka: prof. PhDr. Marína Mikulajová, CSc.

Predmetom môjho posúdenia je habilitačná práca Mgr. PaedDr. Eriky Jurišovej, PhD., ktorú podala na Fakulte sociálnych vied a zdravotníctva Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre v odbore habilitačného konania Pedagogická, poradenská a školská psychológia.

Tematické zameranie habilitačnej práce:

Téma práce je nanajvýš aktuálna ako z pohľadu vedecko-výskumného bádania, ale rovnako aj pre potreby praktickej psychológie. Netreba ďaleko hľadať argumenty: autorka na s. 23 uvádza, že v rokoch 1999-2011 sa každé deviate dieťa na Slovensku narodilo predčasne a len v roku 2021 sa predčasne narodilo 13,31 % detí, z toho extrémne nezrelých živo narodených novorodencov bolo 258. Preto je nanajvýš dôležité, že existuje webový portál *Zdravie dieťaťa*, prostredníctvom ktorého pediatri a rodičia môžu konkrétnymi skríninami spoločne monitorovať psychomotorický vývin každého dieťaťa od narodenia do troch rokov.

Hlavná myšlienka spočíva v tom, že na rané zachytenie vývinových ťažkostí v ktorejkoľvek doméne psychomotorického vývinu má nadviazať včasná intervencia, v ktorej rodičia hrajú kľúčovú úlohu. Preto je súbežný pohľad pediatra a rodiča na dieťa prioritnou zásadou.

Legislatívne je táto starostlivosť ukotvená v štandarde pre primárnu pediatriu, ktorý má účinnosť od r. 2021 a chcem vyzdvihnúť, že dr. Jurišová, PhD. je jednou zo spoluautoriek tohto štandardu.

Štruktúra, obsahové zameranie a metodológia predloženej práce:

Úvodné dve kapitoly (kap. 1 a 2) práce sú venované vývinovej funkčnosti a prematurite. Zdôrazňujú sa v nich okrem iného dlhodobé následky extrémnej prematurity, siahajúce po dospelosť, preukázané v longitudinálnych výskumoch. Tieto kapitoly sú dobrým východiskom k formulovaniu adekvátnych výskumných cieľov.

Znalosť problematiky nezrelých novorodencov autorka preukazuje vo všetkých častiach habilitačnej práce. Osobitne to vidieť na reprezentatívnom výbere zdrojov a početných odkazoch na empirické výskumy prevažne z obdobia uplynulých dvoch dekád (viď zoznam literatúry na s. 163-194). Domnievam sa, že ukotvenosť vlastného výskumu v toľkých zdrojoch by umožnila autorke formulovať nielen výskumné otázky, ale aj postaviť a overiť platnosť hypotéz/y. So zdrojmi pracuje citlivo a korektne (preklad terminológie, odborný jazyk) a využíva ich pri argumentácii vlastných zistení. Len ojedinele sa vyskytujú nezrovnalosti, napr. Karmiloff-Smith, 1998 (s. 15) a Jary et al., 2011 (47) sú uvedení ako kľúčové zdroje pre stanovenie cieľov habilitačnej práce, ale nenachádzajú sa v zozname literatúry. Paradoxne sa v zozname nenachádza žiadna práca, v ktorej by uchádzačka figurovala ako jediná autorka alebo prvá spoluautorka alebo školiteľka diplomovej práce.

Jadro práce tvoria dve štúdie: jedna longitudinálna (s. 45-104), druhá prierezová (s. 105-157). Prvá pojednáva o ELGA deťoch na základe klinického vyšetrenia odborníkom, druhá na základe skríningu psychomotorického vývinu, ktorý vyplnili rodičia dieťaťa. Dáta v oboch štúdiách

pochádzajú z databázy Pracoviska dlhodobej starostlivosti o rizikových novorodencov Neonatologickej kliniky intenzívnej medicíny Národného ústavu detských chorôb v Bratislave. Autorka uskutočnila sekundárnu analýzu poskytnutých dát.

Keďže obe štúdie nie sú prepojené a pracujú s dátami od odlišných skupín detí, názov práce by mal znieť: Vývinová funkčnosť extrémne nezrelých novorodencov z pohľadu expertného alebo rodičovského posúdenia v ranom veku. Túto skutočnosť považujem za jednu zo slabých stránok metodológie predloženej práce, keďže neposkytuje možnosť ak už nie optimálnej triangulácie názorov lekára, psychológa a rodiča, ale ani synchronného pohľadu odborníka (psychológa) a rodiča. Navyše v prvej štúdii bol pohľad odborníka značne zredukovaný tým, že z Bayleyovej škál boli z piatich použité len tri, a tak informácie o sociálno-emocionálnom vývine a adaptačnom vývine, ktoré sú prediktorom behaviorálneho obrazu viacerých neurovývinových porúch, sa nedozvedáme.

V štúdii 1 oceňujem opis štyroch typov vývinových trajektórií, ale ocenila by som aj syntézu diagnostických zistení o jednotlivých deťoch (N=19, resp. 17). Kým rastové krivky sledovaných detí sú detailne graficky zobrazené pre každú doménu zvlášť – pre kogníciu, jazyk a reč a motoriku – nevieme, ako sa tieto domény vyvíjajú u jednotlivcov. Keby autorka na záver vytvorila tabuľku, podobnú tabuľke 5 na s. 57 a v nej uviedla, ako sa každé z detí vyvíja v jednotlivých doménach, bolo by jasnejšie, o čo tu ide. Totiž ak dieťa zaostáva čo i len v jednej doméne, má to kaskádový efekt na ďalšie oblasti vo vývine, čo však vidíme len v longitudinálnych výskumoch - o tom autorka opakovane píše vo svojej práci.

Metodologickým problémom je veľkosť a reprezentatívnosť výberových súborov ELGA detí v oboch štúdiách: v prvej štúdii je 19, resp. 17 detí narodených v rokoch 2012-2020, v druhej štúdii je zahrnutých od 11 do 29 ELGA detí v skupine. Napríklad pri počte ELGA detí 258, narodených na Slovensku len v jednom v roku 2021, by očakávaná veľkosť vzorky podľa metodiky Krejcieho & Morgana pri spoľahlivosti 95 % a miere chyby 5 % bola 152 detí. Navyše výber nie je, zdá sa, ani náhodný, len náhodilý (čo bolo k dispozícii). Chápem dôvody aj kritériá výberu, uvedené autorkou, ale tento fakt objektívne výrazne oslabuje závery z oboch štúdií. Škoda, že nešla cestou vlastného zberu dát na iných neonatologických klinikách, napr. v Nových Zámkoch.

V štúdii 2 ide o komparatívny výskum ESLA detí s veľkými kontrolnými skupinami typicky sa vyvíjajúcich detí z Databázy vybraných vývinových ukazovateľov používanej pediatrami. I keď sa mapuje vývin, je použitý prierezový typ výskumu, teda v každom z troch časových „bodov“ (9.-10. – 15.-18. – 26-35 mes.) sa skúmali rodičovské dotazníky iných detí. Tento fakt tiež oslabuje možnosť robiť závery ohľadom vývinu ELGA detí, napríklad hovoriť o ich narastajúcom zaostávaní (v zmysle tzv. Matúšovho efektu či efektu otvárajúcich sa nožníc) v porovnaní s rovesníkmi, ako je uvedené na s. 159. Tu sa píše, že „vývinová funkčnosť detí v bode T1 sa nachádza v pásme normy, v T2 v hraničnom pásme a v T3 v pásme rizika“.

Otázky do diskusie:

1. Koľko ESLA detí v prvej štúdii z počtu 19 (resp. 17) malo vývin v norme vo všetkých sledovaných doménach?
2. Ako autorka uvažuje o výkonoch detí v doménach porozumenia a expresívnej reči vzhľadom na vek detí 24-32 mes. v prvej štúdii? Na s. 95 sa píše, že 35,2 % detí malo oneskorenie v expresívnej reči, ale len 17,8 % v porozumení. Môže ísť o fenomén *late talkers*?
3. Ak sú ESLA deti na Slovensku evidované všeobecnými pediatrami, bolo by možné pomocou pediatrov výskumne overiť ich psychomotorický, sociálno-emocionálny a jazykový vývin prostredníctvom existujúcich rodičovských skriningových dotazníkov S-

PMV, M-CHAT a TEKOS, ktoré sú zahrnuté v štandarde vyšetrení psychomotorického vývinu?

Vyjadrenie k protokolu originality:

Percentuálny podiel textu, ktorý má prekryv s indexom prác korpusu CRZP predstavuje spolu 10,44 %. Vzhľadom na jeho obsah predloženú prácu považujem za originálnu.

Záver:

Predložená habilitačná práca Mgr. PaedDr. Eriky Jurišovej, PhD. *Vývinová funkčnosť extrémne nezrelých novorodencov z pohľadu expertného a rodičovského posúdenia v ranom veku* sa zaoberá závažným problémom, ktorý má hlboký spoločenský význam. I napriek viacerým kritickým stanoviskám konštatujem, že autorka priniesla celý rad výsledkov, ktoré by mali byť východiskom pre ďalšie skúmanie aj pomocou iných dizajnov. Oceňujem celkovú kultivovanosť práce, jej jazykovú úroveň a formálne spracovanie ako aj bohatý zoznam zdrojov, ktoré autorka v práci použila.

Prácu odporúčam postúpiť na ďalšie habilitačné konanie.

V Bratislave 1. júna 2024

prof. PhDr. Marína Mikulajová, CSc.